

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ GRUBU KUR'AN KURLARI ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ*

Betül AŞKIN - Hamit ER*****

Öz

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hizmet alanlarına 4-6 yaş grubunun eklenmesiyle birlikte, yıllar içerisinde bu alandaki faaliyetler hızla artmıştır. Ülke genelinde yoğun talep gören bu program gerek uygulama süreci gerekse hedeflerine ulaşma durumu gibi pek çok açıdan değerlendirilmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programını öğretici görüşleri doğrultusunda değerlendirmek, sahadaki mevcut durumun tespitini yapmak, programın daha verimli hale getirilmesi için yapılacak olan revize faaliyetlerine veri sağlayabilmek için bir ölçek geliştirmeye çalışmaktır. Bu çalışma betimsel bir çalışma olduğundan, çalışmada nicel yöntemlerden tarama deseni kullanılmıştır. DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programını değerlendirmeye yönelik 30 soru ve 4 boyuttan oluşan bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçek soruları hazırlanırken program değerlendirme modellerinden biri olan Stufflebeam'in CIPP modelinin aşamaları (bağlam, girdi, süreç, ürün) temel alınmış olup sorular program kazanımlarından hareketle belirlenmiştir. Araştırma verileri ölçek formunun

* Bu çalışma, yazarın Prof. Dr. Hamit Er danışmanlığında 2022 yılında tamamladığı "DİB 4-6 Yaş Öğretim Programının Değerlendirilmesi ve Program Çıktılarının Analizi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., DİB e-posta: betulturpcuaskin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4116-1532

*** Prof. Dr., Yalova Üniversitesi
e-posta: hamit.er@yalova.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7020-7585

Atıf/Cite as: Aşkın, Betül-Er, Hamit. "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği". *Dini Araştırmalar* 26/64 (Haziran2023), 277-309. <http://doi.org.10.15745/da.1261387>

2019-2020 eğitim-öğretim yılında İstanbul Müftülüğü'ne bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan 480 öğreticiye uygulanmasıyla elde edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi ile ulaşılan sonuç, doğrulayıcı faktör analiziyle test edilerek onaylanmış ve yapılan analizler neticesinde ölçeğin geçerli ve güvenilir bir araç olduğuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Okul Öncesi Din Eğitimi, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu, Okul Öncesi, Program Değerlendirme.

Presidency of Religious Affairs 4-6 Ages Group Qur'an Courses'Curriculum Evaluation Scale

Abstract

With the addition of the 4-6 age group to the service areas of the Presidency of Religious Affairs(PRA), the activities in this area have increased rapidly over the years. This program, which is in high demand throughout the country, needs to be evaluated in many aspects, such as the implementation process and the achievement of its goals. In this context, the aim of the study evaluation in line with the instructive views of the PRA 4-6 Ages Group Qur'an Courses Curriculum, a scale has been tried to be developed in order to determine the current situation in the field and provide data for the revision activities to be carried out to make the program more efficient. The PRA 4-6 Ages Group curriculum evaluation scale consists of 30 questions and 4 factors. While preparing the scale questions, the stages (context, input, process, product) of Stufflebeam's CIPP model, which is one of the curriculum evaluation models, were based on, and the questions were determined based on the curriculum outcomes. This study is a descriptive study, it was utilized in the study scanning desing from quantitative methods. The research data were obtained by applying to 480 instructors working in the 4-6 Ages Group Qur'an Courses affiliated to the Mufti of İstanbul during the 2019-2020 academic year. The result obtained by exploratory factor analysis was tested and confirmed by confirmatory factor analysis and as a result of the analyzes made, it was concluded that the scale is a valid and reliable tool.

Keywords: Religious Education, Preschool Religious Educaiton, 4-6 Ages Group Qu'ran Course, Pre-school, Program Evaluation

Summary

The Presidency of Religious Affairs (PRA) 4-6 Ages Group Qur'an Courses Curriculum, which has been implemented in our country since the

2013-2014 academic year, has been an important step towards meeting a great need in the society. The idea of having their children receive religious education by qualified educators under the supervision and control of the state in the pre-school period has increased families' demand for the program. For this reason, the program is increasingly operating in every province across the country. In order to meet the needs, PRA has accelerated the opening of 4-6 age classes across the country and the employment of instructors to work in these classes. While this rapid development was welcomed by parents, it caused some disruptions from time to time. The current physical condition of the 4-6-year-old classes, the employment of instructors, the functionality and adequacy of the program materials, the suitability of the program achievements for the 4-6-year-old children, the communication status with the education stakeholders (parents / administrators), and the employment of auxiliary personnel are the main problems identified. With this scale study, it is aimed to evaluate the program, to determine the current situation in the field, to eliminate the problems related to the program and to provide data for the revision studies to be made.

Educational programs achieve success when they are continuously evaluated and developed in line with the needs of the society, the changing characteristics and needs of the individual, and the data of developing and changing science and technology. For this reason, training programs need to be revised over time. The scale we developed in this context is important in terms of providing data on the aspects of the program that will be changed, developed or maintained by revealing the current situation of the program, which is for a critical period such as 4-6 years old. In the study, it is aimed to develop a scale that allows the evaluation of the PRA 4-6 Age Group Qur'an Courses Curriculum in line with its instructive views. By conducting a field research with the scale, it is aimed to reveal the function of the course curriculum and to identify the strengths and weaknesses of the program in meeting the need for pre-school religious education in the society.

This scale was applied during the 2019-2020 academic year as the program was renewed in 2018. Scanning pattern was used in the study. While preparing the PRA 4-6 Ages Group Qur'an Courses Curriculum Evaluation Scale, Stufflebeam's CIPP program evaluation model stages were followed. In order to obtain the views of the teachers about the curriculum with a quantitative approach, the achievements in the curriculum were examined based on the stages of the CIPP model (context, input, process and product). The universe

of the study consists of 480 Qur'an course instructors working in PRA 4-6 Ages Group Qur'an courses in the 2019-2020 academic year, and the sample consists of PRA 4-6 Ages Group Qur'an courses in Istanbul districts.

The KMO test was applied to the PRA 4-6 Ages Qur'an Courses Curriculum Evaluation Scale and the result was found to be 0.94. In addition, Barlett's test was used to test the normality of the distribution and was determined that the distribution was normal ($X^2=8695.95$; $sd=741$; $p=0.000$). It was understood that the common variance of this 4-factor structure, consisting of 30 items ranging from 0.41 to 0.69, explained the total variance at a rate of 54.43%. It is seen that CMIN/DF, CFI and RMSEA values provide the validity stated in the literature. As a result, it may be said that the new model created as a result of the hypothesis tests has a high fit. When the scale, which has four factors, is evaluated as a whole, it is seen that the reliability of the scale (0.93) is excellent. The reliability of the context (0.56) dimension is close to the middle confidence limit of 0.60. Likewise, it can be said that the reliability of the process (0.62) dimension is good. SPSS v20 program was used for testing and tabulation, and AMOS program was used for confirmatory factor analysis.

The result of the study shows that the scale can be used in the evaluation of the PRA 4-6 Ages Group Qur'an Courses Curriculum. The findings obtained with the scale show that the objectives of the PRA 4-6 Ages Group Qur'an Courses Curriculum are largely realized, but there are some deficiencies and disruptions in the content and implementation process of the program. From this point of view, the results indicate that the program plays an important role in meeting the pre-school religious education needs. In addition, it is predicted that the scale can be used for different programs that are planned to be organized for pre-school religious education. It is thought that the scale will enable to recognize problems in the old program to be resolved with the new program and to determine the functionality of the new program.

Giriş

Kur'an kurslarına kayıt için yaş sınırlamasının kaldırılmasıyla birlikte Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an kurslarında, toplumdan gelen talepler doğrultusunda¹ "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı" projesi geliştirilmeye başlanmıştır. Okul öncesi döneme yönelik programlı ve etkili din eğitimi ve öğretimi gerçekleştirilmesi amacıyla DİB'in kurduğu uzmanlardan oluşan komisyon, 2012 Mayıs ayından itibaren Manisa, Erzurum, Bur-

1 DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı, s.6.

sa, Ankara ve İstanbul'da birer haftalık çalışmalarda bulunarak program geliştirme ilkeleri doğrultusunda okul öncesine yönelik müfredat ve ders materyali çalışmalarına başlamıştır.² Geliştirilen program 2013-2014 eğitim öğretim yılında pilot illerde uygulanmaya başlanmış, dönem sonu değerlendirmeler neticesinde programın ülke genelinde uygulanmasına karar verilmiştir.³

Ülkemizde 2013-2014 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı, toplumda var olan büyük bir ihtiyacın giderilmesi yönünde atılmış önemli bir adım olmuştur. Çocuklarının devletin gözetimi ve denetimi altında, nitelikli eğitimciler elinde güvenilir bir şekilde okul öncesi dönemde din eğitimi alması düşüncesi ailelerin programa rağbetini artırmakta, bu sebeple program ülke çapında hemen her ilde artarak faaliyet göstermektedir. Tablo 1'de yıllara göre 4-6 yaş programında öğrenim gören öğrencilerin sayısı DİB faaliyet raporlarından derlenerek hazırlanmıştır.⁴

Tablo 1: *Yıllara Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğrenci İstatistikleri*

	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Toplam Öğrenci	4.723	15.265	55.321	87.790	131.026	170.513	181.808	96.193

DİB, ihtiyaçlara cevap verebilmek için ülke genelinde 4-6 yaş sınıfları açılmasına ve bu sınıflarda görev yapacak öğreticilerin istihdamına hız vermiştir. Bu hızlı gelişim beraberinde veliler nezdinde büyük memnuniyet getirirken zaman zaman aksaklıklar yaşanmasına neden olmuştur. 4-6 yaş sınıflarının mevcut fiziki durumu, öğretici istihdamı, program materyallerinin işlevselliği ve yeterliği, program kazanımlarının 4-6 yaş grubu çocuklara uygunluk durumu, eğitim paydaşları (veliler/idareciler) ile iletişim durumu, yardımcı personel istihdamı tespit edilen başlıca problemlerdir.⁵ Bu ölçek çalışması ile,

² Bilal Yorulmaz, "Kuran Kursu Öğreticileri İle Cami Görevlilerinin Okul Öncesi Ve İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerine Ders Verme Durumlarına İlişkin Öz Algıları (İstanbul Örneği)," *Öneri Dergisi* 10/39 (2013), 150.

³ DİB Faaliyet Raporu 2013, s.49.

⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Strateji Geliştirme Başkanlığı" (Erişim 1 Şubat 2023).

⁵ Münir Ecer, Ahmet Çakmak, "Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş

programın değerlendirilmesi, programın ülkemizdeki okul öncesi din eğitimi faaliyetlerinin neresinde olduğunu görebilmek, sahadaki mevcut durumun tespiti yapılarak programla ilgili yaşanan problemlerin giderilmesine ve yapılacak olan revize çalışmalarına veri sağlayabilmek amaçlanmıştır. Bu program, okul öncesi yaygın din eğitiminde resmî olarak uygulanan ilk program olması ve ülke genelinde çok yaygın bir şekilde yürütülüyor olması yönünden üzerinde çalışmaya değer görülmektedir.

Nitelikli bir eğitim için nitelikli bir eğitim programı temel unsurlardan biridir. Eğitim programları; güncel kuram ve yaklaşımlar, toplumun ihtiyaçları, bireyin değişen özellik ve ihtiyaçları, gelişen ve değişen bilim ve teknolojinin verileri doğrultusunda sürekli olarak değerlendirme yapıp geliştirildiği takdirde hedeflere başarıyla ulaşmayı mümkün kılar.⁶ Bu sebeple eğitim programları zaman içerisinde revize edilmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda geliştirdiğimiz ölçeğimiz, 4-6 yaş gibi kritik bir döneme yönelik olan programın uygulamadaki mevcut durumunu ortaya koyarak programın değiştirilecek, geliştirilecek ya da devamını koruyacak yönleri üzerinde veri sağlayacak olması açısından önem arz etmektedir. Çalışmada DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın öğretici görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesine imkân sağlayan bir ölçek geliştirilmesi hedeflenmektedir. Programın uygulama sürecinin mevcut durumu, bizzat programın uygulayıcıları olan öğretmenlerden gelen verilerin yorumlanmasıyla ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ölçek ile bir alan araştırması yapmak suretiyle toplumda var olan okul öncesi din eğitimi ihtiyacının giderilmesinde DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın işlevini ortaya koymak, programın güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

• DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nı uygulayan öğretmenlerin bağlam, girdi, süreç, ürün değerlendirme boyutlarına ilişkin görüş puanları nasıl bir dağılım göstermektedir?

• DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın bağlam, girdi, süreç, ürün değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretici görüş puanları değişkenlere göre (Öğreticilerin meslekte istihdam türü, öğrenim düzeyi, 4-6 yaş grubunda yeterlik durumu, 4-6 yaş grubundaki mesleki kıdem durumu, mevcut öğretim programını okuma durumu, okul öncesi eğitim alanı literatürden okuma durumu) farklılaşmakta mıdır?

6 Salih Uşun, *Eğitimde Program Değerlendirme Süreçler-Yaklaşımlar ve Modeller* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2016), 11-13.

DİB 4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği hazırlanırken Stufflebeam'ın CIPP program değerlendirme modeli aşamaları takip edilmiştir. Bu model, adını “Bağlam (Context), Girdi (Input), Süreç (Process) ve Ürün (Product)” kelimelerinin ilk harflerinden almıştır. CIPP modelinde hem süreç (formative) hem de ürün-çıktı (summative) değerlendirme yapılmaktadır. Süreç değerlendirme program geliştirme ile ilgili kararların verilmesine, ürün değerlendirme hesap verilebilirlik ile ilgili temel oluşturulmasına hizmet etmektedir.⁷ “Bağlam, Girdi, Süreç Değerlendirme: Tanılayıcı/Biçimlendirici Değerlendirme”, “Ürün değerlendirme: Sonuç değerlendirme” kapsamında ele alınmaktadır.⁸ Ölçeğin şekillendirilmesinde CIPP modeli, programları tek yönlü olarak değil başlangıç, süreç ve ürün açısından kapsamlı olarak değerlendirme yapmaya imkân sağladığından hem sonuca hem de sürece odaklanması ve çoklu değerlendirme yapması nedeniyle tercih edilmiştir.

Her eğitim programında olduğu gibi DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı da zaman içerisinde revize edilip güncellenmeye, programın mevcut durumunun değerlendirilmesine ihtiyaç duymaktadır. Program, 2018 ve 2022 yıllarında revize edilmiştir. Bu ölçek programın 2018'de yenilenen haliyle 2019-2020 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır. Ancak ölçekte yer alan soruların belirlenmesinde ölçeğin; sadece o dönemdeki program değil, uygulanmakta ve uygulanacak olan programlara da uyarlanabilir olmasına özen gösterilmiştir. Programların revize edilmesinde, alanda yapılan değerlendirme çalışmaları temel veri kaynaklarından biridir. Bu doğrultuda çalışmanın bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlaması açısından önem arz edeceği düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların teorik yönden olduğu kadar görev yapmakta olan öğretmenlere de programın mevcut durumu hakkında kapsamlı bilgi sahibi olmaya imkân sağlayarak pratik faydasının olacağı umulmaktadır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Deseni

DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin eğitim öğretim süreçlerini yürütmede takip ettikleri DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim

⁷ Hasan Şeker, “Program Değerlendirme”, *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar ve Yaklaşımlar*, Ed. Hasan Şeker (Ankara: Anı yayıncılık, 2017), 199.

⁸ Mecit Aslan - Nur Uygun, “Okul Öncesi Eğitim Programının Stufflebeam'ın Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün (BGSÜ) Değerlendirme Modeline Göre Değerlendirilmesi”, *Eğitim ve Bilim* 44/200 (2019), 40.

Programı'na ilişkin görüşleri nicel bir yaklaşımla betimlenmiştir. Çalışmada bu amaçla tarama deseni kullanılmıştır. Bu desen “bir evren içinden seçilen örneklem üzerinde çalışmalar yoluyla evren genelindeki tutum ve görüşlerin nicel veya nümerik olarak betimlenmesini” sağlamaktadır.⁹ Aynı zamanda elde edilen verilerin istatistiksel tekniklerle incelenmesi neticesinde değişkenler arasında bağlantı olup olmadığı belirlenir.¹⁰ Öğreticilerin programa ilişkin görüşlerini nicel bir yaklaşımla elde etmek üzere CIPP modelinin aşamaları (bağlam, girdi, süreç ve ürün) temel alınarak öğretim programında yer alan kazanımlar irdelenmiş ve böylece mevcut programı değerlendirmeye yönelik 5’li likert tipi bir ölçek formu geliştirilmiştir.

1.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan, örneklemi İstanbul ilçelerinde DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan Kur'an kursu öğretmenleri oluşturmaktadır. Kozmopolit yapısı sebebiyle İstanbul'dan örneklem alma yoluna gidilmiştir. Ölçek formu İstanbul Müftülüğü bünyesindeki 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan tüm öğretmenlere ulaştırılmış ancak ölçeğe 1252 öğreticiden 480'i katılım göstermiştir. Çalışmanın örneklemi İstanbul ilçelerinde DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan 480 öğretici oluşturmaktadır. Uygun örneklem hacminin belirlenmesinde 50.000-100.000 arası bir çalışma evreni için %95 güven aralığında örneklemin asgari düzeyde yaklaşık 382 kişiden oluşması önerilmektedir.¹¹ Çalışmamızın 480 katılımcıdan oluşan örneklemini asgari düzeyin üzerinde olup geçerliliği sağlamaktadır. Ölçeğin değişkenlerini oluşturan katılımcıların kişisel özellikleri aşağıda belirtildiği gibidir.

⁹ John W. Creswell, *Araştırma Deseni (Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları)* çev. ed. Selçuk Beşir Demir, (Ankara: Eğiten Kitap, 2016), 155.

¹⁰ Uşun, *Eğitimde Program Değerlendirme Süreçler-Yaklaşımlar ve Modeller*, 25.

¹¹ Yalçın Karagöz, *İstatistiksel Analizler* (Ankara: Nobel Yayıncılık 2016), 288.

Tablo 2: Katılımcıların Kişisel Özellikleri

	Kişisel Özellikler	N	%
Yaşınız?	18-25	57	11,9%
	26-35	207	43,1%
	36-45	192	40,0%
	46 ve üzeri	24	5,0%
	Toplam	480	100,0%
Meslekteki istihdam türünüz?	Geçici öğretici	156	32,5%
	Kadrolu öğretici	136	28,3%
	Sözleşmeli kadrolu öğretici	188	39,2%
	Toplam	480	100,0%
Öğrenim düzeyiniz?	İHL	39	8,1%
	Ön lisans	139	29,0%
	Lisans	284	59,2%
	Yüksek Lisans	18	3,8%
	Doktora	0	0,0%
	Toplam	480	100,0%
4-6 yaş grubunda yeterlik durumunuz?	Ön lisans çocuk gelişimi mezunu	63	13,1%
	Lisans çocuk gelişimi mezunu	3	0,6%
	4-6 yaş öğrenci setifika sahibi	414	86,3%
	Toplam	480	100,0%
4-6 yaş grubunda meslekteki hizmet süreniz?	1. yıl	252	52,5%
	2-4	179	37,3%
	5 ve üzeri	49	10,2%
	Toplam	480	100,0%
Mevcut öğrenim programını okuma durumunuz?	Hiç okumadım	21	4,4%
	Bir defa okudum	213	44,4%
	İki defa okudum	115	24,0%
	En az üç defa okudum	131	27,3%
	Toplam	480	100,0%
Okul öncesi eğitim alanı literatüründen (yayınlardan) okuma durumunuz?	Hiç	35	7,3%
	1-5	266	55,4%
	6-10	77	16,0%
	10 üzeri	102	21,3%
	Toplam	480	100,0%

Tablo 2’de katılımcıların özelliklerinin dağılımları gösterilmiştir. Çalışmaya katılım gerçekleştiren öğretmenlerin %40,3’ü 26-35, %40,0’ı 35-46 yaş aralığındadır. Öğreticilerin meslekte istihdam durumu incelendiğinde dağılımın nispeten eşit oranlarda dağılmış olduğu görülürken çoğunluğu %39,2 ile sözleşmeli kadrolu öğretmenler oluşturmaktadır. Öğrenim durumu değişkeninde ise katılımcıların çoğunluğu %59,2’lik bir oranla lisans mezunu öğretmenlerden oluştuğu ancak doktora düzeyinde hiç katılımcının bulunmadığı dikkat çekmektedir. Yine katılımcıların 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğreticiliği için yeterlik durumlarının çoğunlukla (%86,3 oranında) 4-6 yaş grubu öğretici yeterlik sertifikası ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Hizmet yılı itibariyle katılımcıların yarısından fazlasının (%52,5) meslekte henüz ilk yıllarında oldukları ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların %95,6’sının mevcut öğretim programını en az bir kez okuduğu ve %92,7’sinin okul öncesi eğitime yönelik kişisel gelişim amaçlı en az bir yayın okuduğu ifade edilmektedir.

1.3. Veri Toplama Aracı

DİB 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretmenlerinin program hakkındaki görüşlerini değerlendirmeye yönelik ölçek geliştirme sürecinde geliştirilen ölçeğin hazırlanmasında Büyüköztürk’ün belirlediği dört aşama takip edilmiştir.¹²

Tablo 3: Ölçek Geliştirme Aşamaları

1. AŞAMA	2. AŞAMA	3. AŞAMA	4. AŞAMA
Problemi tanımlama	Madde yazma	Uzman görüşü alma ve ön uygulama formu oluşturma	Ön uygulama, analizler ve ankete son şeklini verme
Amaç ve soruları belirleme		Taslak form oluşturma	

I. Aşama: Ölçek geliştirmeye yönelik yürütülen bu çalışmada öncelikle ilgili literatür taranmış ve böylece araştırmanın ana problemi ve alt soruları belirlenmiştir. Ölçek ifadelerinin oluşturulmasında öğretim programlarını çok yönlü değerlendirme imkânı sunmasından dolayı program değerlendirme modellerinden CIPP modeli tercih edilmiştir. Söz konusu model doğrultusunda

¹² Şener Büyüköztürk v.d., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Yayınevi, 2010), 128.

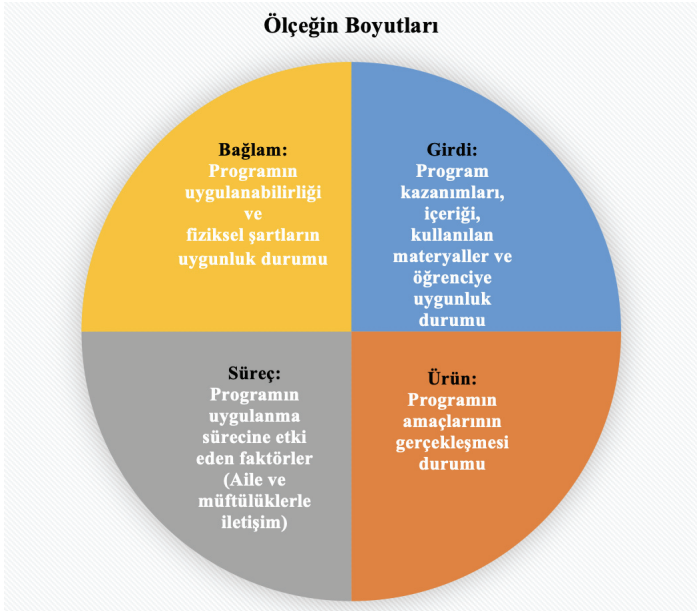
da ölçek ifadelerinin oluşturulmasına karar verilmiştir. CIPP modeli merkeze alınarak 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretim Programı'nın kazanımları bağlam, girdi, süreç ve ürün boyutu başlıklarına göre irdelenmiştir ve böylece ölçek maddeleri oluşturma çalışmaları yapılmıştır.

II. Aşama: Ölçek maddeleri, CIPP değerlendirme modelinin aşamaları (bağlam-girdi-süreç-ürün) çerçevesinde DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretim Programı'nın incelenmesi, CIPP modeliyle tasarlanmış araştırmaların taranması, okul öncesi eğitim programlarını değerlendirmeye yönelik yapılan akademik çalışmaların incelenmesi ve öğretmenlerle ön görüşmelerin gerçekleştirilmesi neticesinde hazırlanmıştır. Bu süreçte Ümraniye Müftülüğü'nden alınan izinle, bahar döneminde haftada bir gün olmak suretiyle 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında gözlemci olarak bulunulmuştur. Ölçek maddelerinin belirlenmesine bu gözlemlerden elde edilen veriler ve 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında öğretici olarak görev yapıyor olmamız katkı sağlamıştır.

III. Aşama: İlahiyat alanında konunun uzman ve akademisyenleri ile özellikle okul öncesi olmak üzere eğitim bilimleri alanındaki uzman ve akademisyenlerin görüşleri alınarak ölçeğin ön uygulama formu geliştirilmiştir.

IV. Aşama: Ön uygulamaya geçmeden önce ölçek, program uygulayıcı öğretmenler arasından tesadüfen seçilen 10 kişiye verilerek maddelerde anlaşılabilen kelime ya da ifade bozukluklarının olup olmadığı kontrol ettirilmiştir. Sorularda gerekli görülen yerlerde düzenlemeler yapılarak ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçeğin uygulanabilmesi için 18.11.2019 tarihli gerekli resmî izinler alındıktan sonra ölçek katılımcılara ulaştırılmıştır.

Çalışmamızda veri toplamak üzere iki ayrı form kullanılmıştır. İlk olarak öğretmenlerin kişisel özelliklerine (yaş, meslekte istihdam türü, öğrenim düzeyi, 4-6 yaş Kur'an kursu öğretmenliği yeterlik durumu, meslekte hizmet süresi, program ve okul öncesi eğitim literatürü farkındalığı) ilişkin bilgiler elde edilmek amaçlanmıştır. Bu kısımda değişkenler yer almaktadır. İkinci aşamada, 4 boyuttan (bağlam, girdi, süreç, ürün) oluşan 30 soru yer almaktadır. Likert tipi soruların yer aldığı bu ölçek formunda ifadelere katılım düzeyi (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kısmen Katılıyorum, (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen katılıyorum şeklinde yapılandırılmıştır.

Şekil 1: DİB 4-6 Yaş Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği Boyutları

1.4. Veri Toplama Süreci

Pilot uygulamayla birlikte son halini halan ölçek formu 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerine 19.11.2019-19.12.2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Daha çok katılımcıya ulaşım hızlı dönüş almak amacıyla formlar internet ortamında uygulanmıştır. "Google Docs" üzerinden araştırmacı tarafından hazırlanan formlar, öğretmenlerle WhatsApp üzerinden paylaşılmıştır. Öncelikli olarak form, İstanbul İl Müftülüğü 4-6 yaş grubu Kur'an kursları il koordinatörlüğü tarafından ilçe 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretmenleri WhatsApp gruplarında paylaşılmıştır. 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan tüm öğretmenler bu gruplarda olup yapılan paylaşımları görebilmektedir. Bu sebeple araştırma hakkında bir ön bilgilendirme mesajı yayınlanıp ardından form öncelikli olarak ilçe koordinatörlerin bulunduğu il grubunda paylaşarak ilçe koordinatörleri bilgilendirilmiş, akabinde ilçeler bünyesinde açılan gruplar vasıtasıyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Veri kaybını önlemek için hatırlatma mesajları atılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin sayıtları; araştırmaya katılan öğretmenler, kendilerine uygulanan DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği'ni içten ve doğru bir şekilde yanıtlamışlardır, öğretmenler eğitim öğretim dönemi boyunca DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim

Programı içeriğini takip etmişlerdir, ölçek soruları İstanbul ilinde görev yapan tüm 4-6 yaş öğretmenlerine WhatsApp yoluyla ulaştırılmıştır şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları; araştırmanın kapsamı, DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın İstanbul'daki öğretmenler tarafından değerlendirilmesi olduğundan araştırma, araştırmanın örneklem grubu ile sınırlıdır, Türkiye'de söz konusu programı konu edinen akademik çalışmalar ve ilgili literatür ile sınırlıdır, ölçekten elde edilen veriler, geliştirilen ölçeğin uygulandığı 2019-2020 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır ve araştırmada ulaşılan bulgular, geliştirilen ölçeğin ölçme kapasitesi ile sınırlıdır şeklinde belirlenmiştir.

1.5. Ölçeğin Geçerliliği

DİB 4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği'ne KMO testi uygulanmış ve sonuç 0,94 olarak bulunmuştur. Ayrıca dağılımın normalliğini test etmek için Barlett's testi yapılmış ve dağılımın normal olduğu tespit edilmiştir ($X^2=8695,95$; $sd=741$; $p=0,000$). Bu bilgiler ışığında ölçeğin faktör analizine tabi tutulmasının uygun olduğu görülmüştür. Faktör analizi, ölçeğin yapısını, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri (test maddelerini) bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel teknik olarak tanımlanmaktadır.¹³

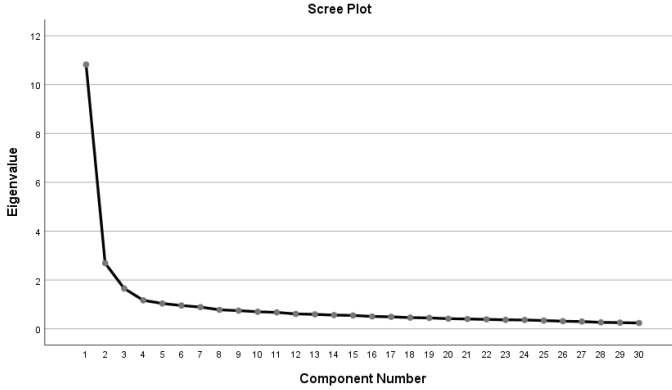
Öncelikle faktör analizi formda yer alan 39 maddeye uygulanmıştır. Ölçeğin ortak varyansının 0,42 ile 0,80 arasında değiştiği ve ölçeğin toplam varyansın %57,43'ünü açıklayan 7 faktörden oluştuğu görülmüştür. Uygulanan ölçek soruları CIPP modeli dikkate alınarak 4 faktörlü olarak tekrar analiz uygulanmıştır. Ölçeğin ortak varyansının 0,22 ile 0,68 arasında değiştiği ve 4 faktörün toplam varyansı %48,51 oranında açıkladığı görülmüştür. Faktör yük değerleri incelendiğinde, maddenin faktörle ilişkisin gösteren yük değerinin 0,30'dan büyük olmasına dikkat edilmiş olup yük değerleri 0,30'un altında olan S12, S13, S17, S21 ve S26 maddeleri ölçekten çıkarılarak analiz tekrar uygulanmıştır. Tekrar analiz sonucunda aynı maddenin farklı faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın 0,10'dan yüksek olması¹⁴ dikkate alınmış olup bu varsayıma uymayan S14, S45 ve S46 maddeleri ölçekten çıkarılmıştır.

¹³ Şener Büyüköztürk, *Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık, 2002), 117.

¹⁴ Özdeğeri 1 ve daha yüksek olan maddeler önemli faktörler olarak değerlendirilir. Varyans oranının yüksek olması, ilgili yapıyı iyi ölçtüğünün işaretidir. Faktörün tanımladığı maddeyi ölçmesi için o faktörle olan ilişkisini gösteren faktör yük değerinin 0.45 ve daha yüksek

290 • DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ GRUBU KUR'AN KURSLARI ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Ayrıca 3 nolu faktörü oluşturan 4 maddeden 33 nolu maddenin diğerleri ile kuramsal açıdan bağdaşmadığı dikkate alınarak ilgili madde ölçek dışı kabul edilmiştir.

Şekil 2: Scree Test Sonuçları

Sonuç olarak 39 maddeden yukarıda belirtilen 9 madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi tekrar uygulandığında, ölçeğin 4 farklı faktörden oluşan bir yapıya sahip olduğu sonucuna varılmıştır. (Bk. Şekil 2) Ayrıca 0,41 ile 0,69 arasında değişen 30 maddeden oluşan 4 faktörlü bu yapının ortak varyansının toplam varyansı %54,43 oranında açıkladığı anlaşılmıştır. Bu kriterde kabul edilmiş kesin bir oran olmamakla birlikte açıklanan varyans değerinin %50'nin üzerinde olması önemli bir sınırlama olarak görülmektedir.¹⁵ Model uyarınca ilgili 4 faktör Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün olarak adlandırılmış olup faktörleri oluşturan maddeler ile ortak varyans ve yük değerleri tablo 4'te gösterilmiştir.

olması tercih edilir. Ancak az sayıdaki madde için yük değeri 0.30'a kadar indirilebilir. (Büyüköztürk, *Veri Analizi El Kitabı*, 117)

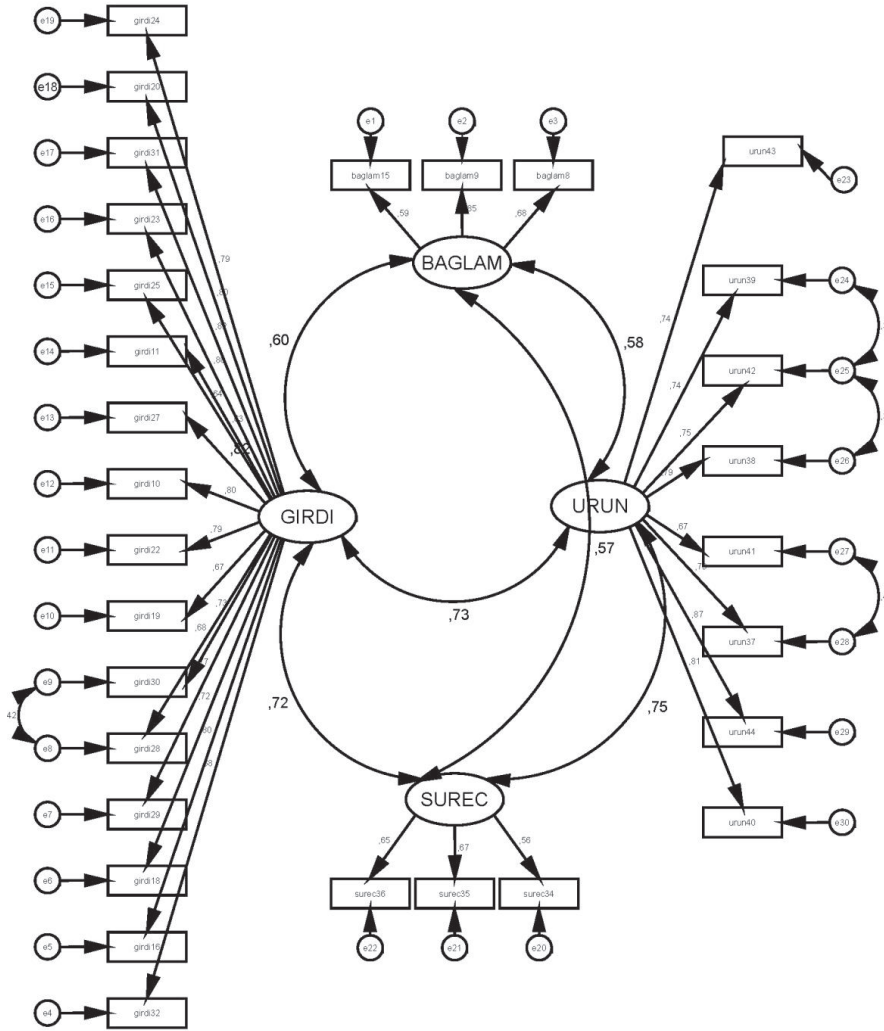
¹⁵ M. Murat Yaşlıoğlu, "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulamalı Faktör Analizlerinin Kullanılması", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46 (2017), 77.

Tablo 4: Ortak Varyans ve Yük Değerleri

Faktör	Madde No	Ortak Varyans	Yük Değeri
BAĞLAM	8	0,51	0,66
	9	0,60	0,72
	15	0,45	0,61
GİRDİ	24	0,64	0,74
	20	0,55	0,70
	31	0,51	0,69
	23	0,63	0,70
	25	0,47	0,63
	11	0,50	0,64
	27	0,57	0,67
	10	0,53	0,66
	22	0,55	0,67
	19	0,47	0,63
	30	0,50	0,65
	28	0,59	0,65
	29	0,59	0,65
	18	0,43	0,59
	16	0,57	0,61
	32	0,41	0,53
	SÜREÇ	35	0,66
36		0,49	0,66
34		0,54	0,56
40		0,69	0,80
ÜRÜN	44	0,60	0,74
	37	0,61	0,72
	41	0,52	0,69
	38	0,56	0,70
	42	0,59	0,71
	39	0,42	0,63
	43	0,59	0,64

Diyaret İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nı değerlendirmeye yönelik kullanacağımız aşağıdaki diyagramda yapısı belirtilen ölçeğin uyumunu test etmek için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

292 • DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ GRUBU KUR'AN KURLARI
ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Şekil 3: Ölçeğin DFA Sonuçları

Tablo 5: Uyum İyiliği

Model	CMIN/DF	CFI	RMSEA
Ölçek	1,432	0,906	0,070
Geçerlilik Koşulu*	<5,0	>0,90	<0,08

* Hu and Bentler (1999)

Tablo 5'te uyumluluk testi sonuçları sonrası Görelî Ki-Kare Endeksi (CMIN/DF), Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (CFI) ve Yaklaşık Hataların Or-

talama Karekökü (RMSEA) değerleri Hu ve Bentler (1999) tarafından belirtilen geçerlik koşullarına göre incelenmiştir. RMSEA serbestlik derecesinin bir fonksiyonu olup modeldeki ve veriden hesaplanan kovaryans matrisleri arasındaki benzerliğin hesaplanmasıdır.¹⁶ CMIN/DF ise teorik model ile veriye dayalı model arasındaki farkı ölçer. Bu değer 0'a yakın olması model ile veri arasındaki uyumun güçlü olduğunu işaret eder.¹⁷ CFI değeri 0 ile 1 değerini alır ve 1'e yaklaşması uyum iyiliğinin arttığını gösterir. Bu değer 0,90 ve üzeri ise kabul edilebilir bir uyumu, 0,95 ve üzeri ise iyi bir uyumu belirtmektedir.¹⁸ CMIN/DF, CFI ve RMSEA değerlerinin literatürde belirtilen geçerliği sağladığı görülmektedir. Netice itibariyle hipotez testleri sonucunda oluşturulan yeni modelin yüksek uyuma sahip olduğu söylenebilir.

Yukarıda uyumluluğu incelenen CIPP Model ölççeğini oluşturan maddeler ve etkileri Tablo 6'da belirtilmiştir.

¹⁶ H. Eray Çelik, Veysel Yılmaz, *LİSREL 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi: Temel Kavramlar Uygulamalar Programlama*, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2013), 33.

¹⁷ Yaşlıoğlu, "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulamalı Faktör Analizlerinin Kullanılması", 80-81.

¹⁸ a.e., 81.

294 • DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ GRUBU KUR'AN KURSLARI
ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Tablo 6: Faktör Yük Değerleri

Faktör	Madde No	Etki
Bağlam	8	0,684
	9	0,854
	15	0,592
Girdi	10	0,800
	11	0,627
	16	0,802
	18	0,715
	19	0,665
	20	0,799
	22	0,788
	23	0,803
	24	0,789
	25	0,642
	27	0,817
	28	0,678
	29	0,775
	30	0,733
	31	0,819
32	0,681	
Süreç	34	0,556
	35	0,666
	36	0,654
	37	0,793
Ürün	38	0,794
	39	0,736
	40	0,810
	41	0,670
	42	0,749
	43	0,739
	44	0,870

1.6. Ölçeğin Güvenilirliği

Katılımcıların CIPP modelini oluşturan boyutlara ilişkin görüşlerinin ölçeğe verilen cevaplara ne derece yansıtıldığının belirlenmesi için güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Ölçek maddelerinden alınan puanlar arasındaki

tutarlılığı belirlemek amacıyla Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach Alpha, “iç tutarlılık ölçütüdür ve ölçeğin belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere birbirinden deneysel olarak bağımsız ünitelerden oluştuğu ve bunların bütün içinde bilinen ve birbirine eşit ağırlıklara sahip olduğu varsayımına dayanmaktadır”.¹⁹ Güvenilirlik analizinde, 0-1 arasında değişen Cronbach’s Alpha (α) katsayısı değeri; 0.00-0.40 arasında olan bir ölçeğin güvenilir olmadığını, <0.60 arasında güvenilirliğin düşük olduğunu, 0.60-0.80 arasında güvenilirliğin oldukça yüksek olduğunu ve 0.80-1.00 arasında ise güvenilirliğin en yüksek derecede olduğunu göstermektedir.²⁰ Bu değerlere göre ölçeğin güvenilirliği incelenmiştir.

DİB 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği’nin geliştirilmesinde CIPP modelinden hareketle dört boyut ya da farklı bir deyişle dört faktör düşünülmüştür. Dört faktörlü bu yapı bir bütün olarak değerlendirildiğinde ölçeğin güvenilirliğinin (0,93) mükemmel olduğu görülmektedir. Benzer şekilde girdi boyutunun güvenilirliği (0,93) mükemmel iken, ürün (0,88) boyutunun güvenilirliği çok iyidir. Bağlam (0,56) boyutunun güvenilirliği 0,60 olan orta güvenilirlik sınırına yakındır. Aynı şekilde süreç (0,62) boyutunun güvenilirliğinin iyi derecede olduğu söylenebilir.

1.7. Verilerin Çözümlemesi

“DİB 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği” öğretici formu beşli likert tipinde düzenlendiğinden çözümlemenin yapılabilmesi için her cevaba sayı değeri belirlenmiştir. 1,00-1,80 Kesinlikle katılmıyorum 1,81-2,60 Katılmıyorum 2,61-3,40 Kararsızım 3,41-4,20 Katılıyorum 4,21-5,00 Kesinlikle katılıyorum. Belirtilen puanlamaya göre hareket edilmiştir. İstatistik teknikler için SPSS v20 programı kullanılarak hesaplamalar yapılmıştır.

Öncelikle ilgili 4 boyut ve modeli oluşturan maddelerin ortalamaları alınıp ilgili boyut puanları hesaplanmıştır. Uygulanacak analiz metodunun belirlenmesi amacıyla boyutların normal dağılıma sahip olup olmadığı ve homojenliği incelenmiştir. Normallik dağılımı açısından verilerin çarpıklık ve basıklıkları irdelenmiş olup homojenlik için ise Levene’s testi istatistiği dik-kate alınmıştır.

¹⁹ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999), 145.

²⁰ Kazım Özdamar, *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 2* (Eskişehir: Kaan Kitabevi, 2004), 633.

Tablo 7: *Normallik Testi İçin Katsayı Aralıkları*

Çarpıklık	Basıklık	A.Ortalama	Medyan	Tepe
-0,669	0,060	3,33	3,33	3,13 – 3,43
-0,401	-0,157	3,10	3,18	3,03 – 3,33
-0,555	0,145	3,35	3,37	3,10 – 3,70
-0,107	2,340	3,99	4,00	3,98 – 4,28

Normallik varsayımı için ilk olarak aritmetik ortalama, medyan ve tepe değerleri incelendiğinde bu değerlerin farklı olmakla beraber birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Bu durum dağılımın yatay ekseninde çarpık olmadığı fikrini güçlendirmektedir. Buna ek olarak değerler arasındaki farkların normalliği ne kadar etkilediğini belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerleri de dikkate alınmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olması mükemmel olarak değerlendirilirken, bu değerlerin -2 ile +2 arasında olması da normallik açısından kabul edilebilirdir.²¹ Tablo 7'deki değerler incelendiğinde modeli oluşturan 4 boyuttan ürün boyutu hariç diğer boyutların çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında kaldığı belirlenmiş olup verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ürün boyutunun dağılımının ise normal dağılıma göre daha basık olduğu (Basıklık=2,340) belirlendiğinden ürün boyutu ile ilgili analizlerde parametrik olmayan testler kullanılmıştır (Kruskal Wallis, Mann-Whitney U).

Tüm analizler öncesi grupların homojen olarak dağılıp dağılmadığı test edilmiş olup homojen dağılan grupların analizinde Anova F istatistiği kullanılmış olup, homojenlik varsayımının reddi durumunda Welch's F (1951) istatistiğinden yararlanılmıştır.²² Ayrıca hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek açısından eşit örneklem sayısı ilkesini gerektirmeyen Bonferro-ni analizi kullanılmıştır. Testlerin yapılmasında ve tablolaştırılmasında SPSS v20 programı, doğrulayıcı faktör analizi için AMOS programı kullanılmıştır.

2. Bulgular ve Tartışma

Çalışmamız için 2019-2020 eğitim öğretim yılında İstanbul İl Müftülüğü bünyesinde çalışan tüm 4-6 yaş öğretmenlerine ölçek formu sosyal medya

²¹ Şener Büyükoztürk, Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Ankara Pegem Akademi 2010, 40.

²² Welch's F 1951 için Rand R. Wilcox, "The Practical Importance Of Heteroscedastic Methods, Using Trimmed Means Versus Means, and Designing Simulation Studies", *British Journal Of Mathematical And Statistical Psychology* 44/1 (1995), 99-11.

mesajlaşma ve haberleşme platformlarından biri olan WhatsApp aracılığıyla iletilmiştir. İstanbul ilçeleri 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerine yönelik kurulmuş olan WhatsApp gruplarında İl Müftülüğü'nün onay ve desteği alınarak ilgili birimlerin koordinatörlükleri aracılığıyla veri toplama formu paylaşılmıştır. Bu kapsamda 480 öğreticiden veri toplanmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler incelendiğinde öğretmenlerin hemen hemen yarısının meslekte ilk yıllarında oldukları görülmüştür. Bu durum çalışmada cevabı aranacak yeni soruları beraberinde getirmiştir.

Görevde ilk yılını dolduranların büyük çoğunluğunun forma dönüş yapmasının birkaç sebebi olduğu düşünülmektedir. Bunlardan ilki, bahsi geçen yılda yeni atamaların çok olmasıdır. Bu doğrultuda, bir önceki yıl kurslara talepte artışın yükseldiğini ve yeni öğretici istihdamı ihtiyacının ortaya çıktığı söylenebilir. İkincisi, yeni öğretmenlerin programla ilgili çalışmalara daha fazla ilgili olduğu, karşılaştıkları problemleri bu tür çalışmalar aracılığıyla ifade etme imkânı buldukları söylenebilir. Son olarak göreve yeni başlayan öğretmenlerin, DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapmak üzere atamaları yapıldığı için program içeriğine daha fazla hazırlıklı olduğu düşünülmektedir.

DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın değerlendirilmesine yönelik öğretici görüşlerine ulaşmak için hazırlanan ölçeğin bağlam boyutu, mevcut programın uygulanabilirliği ve fiziki şartların yeterliliği bağlamında tespitite bulunmak amacıyla düzenlenen maddelerden oluşmaktadır. Öğreticilerin bağlam boyutunda yer alan maddelere verdikleri cevaplarda, kararsızım ($\bar{X} = 3,33$) düzeyinde sonuca ulaşılmıştır. "Program bir eğitim-öğretim yılı süresi içinde uygulanabilir." ($\bar{X} = 3,68$) ve "Program Türkiye'nin her bölgesindeki kurslara uygulanabilir." ($\bar{X} = 3,54$) maddelerine öğretmenlerin verdikleri cevapların puan ortalaması katılıyorum şeklindedir. Benzer çalışmalarda da sonuçlar bu yöndedir.²³ Öte yandan ölçeği oluşturan "Kazanımların gerçekleşmesinde kursun sahip olduğu fiziki şartlar yeterli düzeydedir." maddesine verilen cevapların puan ortalaması, bağlam boyutu maddeleri arasında ortalamanın en düşük olduğu maddedir. ($\bar{X} = 2,77$) Kursların fiziki şartlarının yeterli olma durumunu ölçen bu soruya verilen cevaplarda bir kararlılık görünmemektedir. Öğreticilerin yarısı fiziki şartların yeterli olduğunu

²³ Hatice Bayka, *Öğretici ve Veli Görüşleri Açısından Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın Değerlendirilmesi* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 39; Ayfer Betül Urdoğan, *Okul Öncesi Kur'an Kursu Öğretim Programının Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 51.

düşünürken diğer yarısı şartları yetersiz görmektedir. Bu durumda alanda yapılan diğer çalışmalarla birlikte kurslardaki mevcut şartların henüz belirli bir standarda ulaşmadığı söylenilebilir.²⁴ Ayrıca gözlemde bulunduğumuz süreçte müftülüklerin kurslar için ayırdığı bütçenin farklılık gösterdiği, sınıfların çoğu zaman kursların bulunduğu cami dernek ya da vakıfların desteği ile donatıldığı görülmüştür. Durum böyle olunca dernek ya da vakıfların maddi gücüne göre kursların fiziki şartları arasında farklar oluşmaktadır.

Ölçeğin bağlam boyutuna verilen cevapların değişkenlere göre farklılaşma durumuna bakıldığında, öğreticilerin meslekteki istihdam türü (Welch, $p=0,00<0,05$), öğrenim düzeyi (Welch, $p=0,00<0,05$) ve 4-6 yaş grubunda mesleki kıdem (Welch, $p=0,00<0,05$) durumlarının ölçeğin bağlam boyutuna verdikleri cevaplar üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Kadrolu ($\bar{X} = 3,24$) ve sözleşmeli kadrolu ($\bar{X} = 3,23$) öğreticilerin görüşleri benzerlik gösterirken geçici öğreticilerin görüşleri ($\bar{X} = 3,52$) bu iki gruptan farklılaşmıştır. Bu durumda geçici öğreticiler bağlam boyutu maddelerinin geçerli olduğuna katılarak ölçeğin bağlam boyuna karşı olumlu bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Öğrenim düzeyi değişkeninde cevap ortalamaları İHL ($\bar{X} = 3,53$), ön lisans ($\bar{X} = 3,48$), lisans ($\bar{X} = 3,25$), yüksek lisans ($\bar{X} = 3,03$) şeklindedir. Genel olarak öğrenim düzeyi arttıkça bağlam boyutuyla ilgili görüşlerin olumsuzlaştığı söylenebilir. 4-6 yaş grubunda mesleki kıdem değişkeninin cevap ortalaması 0-2 yıl ($\bar{X} = 3,24$), 2-4 yıl ($\bar{X} = 3,38$) ve 4 ve üzeri ($\bar{X} = 3,62$) şeklindedir. 4 yıldan sonra kıdem süresi arttıkça olumlu görüşün arttığı söylenebilir. Bu sonuçlarda tecrübeli öğreticilerin programa hakimiyeti arttıkça program içeriğinin yıl içine yayarak yetiştirme ve bölgesel özellikleri dikkate alarak uyarlayabilme becerisi kazanmasının etkisinin olduğu düşünülmektedir. Öte yandan görev yapma yılı arttıkça sınıftaki eksikleri tespit ederek bu eksiklerin giderilmesinde takip edilecek yolu tecrübe etmeleri ve şartları iyileştirme gayretlerinin etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

²⁴ Muzaffer Üzümcü - Nuran Çınar, “Öğreticilerine Göre Diyanet 4-6 Yaş Kur’an Kursları (Çorlu Örneği)”, *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (2020), 41; Zehra Gelici, “DİB 4-6 Yaş Kur’an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (İstanbul, Üsküdar Örneği)”, *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları* 2, ed. Mehmet Bayyığıt vd. (İstanbul: Palet Yayınları, 2020), 149; Ayşegül Gün, “Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2016), 53-57; Muhammed Fatih Genç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi”, *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2019), 518-519; Zülfi Doğan, “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği) (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 66-68; Samet Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları (İzmir İli Örneği)* (İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 70-75.

Ölçeğin girdi boyutu soruları, program girdilerinin kazanımlar ve materyallerin durumu eksenli olarak değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu boyutu oluşturan maddelere ait ortalama puan incelendiğinde verilen cevapların kararsızım ($\bar{X} = 3,10$) düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Girdi boyutu sorularına verilen cevapların kararsızım düzeyinde kalması, programın bu boyutuyla öğreticilerin beklentilerini istenen düzeyde karşılamadığını ortaya çıkarmaktadır. Bu da maddelerin kısmen gerçekleşebilir olduğu sonucuna götürmektedir.

Girdi boyutunda yer alan maddelerden “Programdaki her bir kazanım, kendinden önce gelen kazanıma dayalı ve kendinden sonra gelen kazanıma hazırlayıcı biçimde birbirini desteklemektedir.” ifadesi ise en yüksek ortalama puana ($\bar{X} = 3,53$), “Programda özel eğitime gereksinimi olan çocukların eğitimi dikkate alınmıştır.” ifadesi olumlu görüşlerin en düşük ortalama puana ($\bar{X} = 2,14$) sahip olduğu maddelerdir. Program içeriğinde özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik bir uyarılma ya da bir açıklama bulunmamaktadır. Kurslara kayıt yaptırmak isteyen bu öğrencilere karşı nasıl bir tutumda olunacağı, şayet kayıt yapılırsa nasıl bir program uygulanacağı yönünde boşluk bulunmaktadır. Öğreticilerin özel gereksinimli çocukların eğitimine yönelik bir eğitim almamış olması ve programda buna yönelik uyarlamalar bulunmaması bu tür öğrencilerin kurslara kabul edilmesinin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir.

Ölçeğin girdi boyutunda programın çocukların bilişsel, dil, sosyal-duygusal, motor ve öz bakım becerilerini destekleyici nitelikte olup olmama durumunu tespit amacıyla sorulan sorulara gelen yanıtlarda öğreticilerin kararsız tutumda olduğu görülmektedir. (“Programda yer alan Dini Bilgiler öğrenme alanı kazanımları öğrencilerin tüm gelişim alanlarına (bilişsel, dil, sosyal-duygusal, motor ve öz bakım becerileri) uygundur.” ($\bar{X} = 3,35$) “Programda yer alan Kur’an’ı Kerim öğrenme alanı kazanımları çocukların tüm gelişim alanlarına (bilişsel, dil, sosyal-duygusal, motor ve öz bakım becerileri) uygundur.” ($\bar{X} = 3,31$) Program, “4-5 ve 6 yaş çocuklarının tümü için uygulanabilir niteliktedir” ($\bar{X} = 2,75$) ve “İçeriğin sunumunda çocukların gelişimsel farklılıkları için seçenekli yollar bulunmaktadır.” ($\bar{X} = 3,31$) sorularına verilen cevapların çoğunluğunun olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Program her ne kadar esnek bir program olsa da benzer çalışma sonuçlarına göre de bazı etkinliklerin özellikle 4 yaş grubu için uygulanmasının zor hatta mümkün olmadığı görülmektedir.²⁵ Öte yandan 4-5 yaşında eğitime başlayan öğrenciler için bir

²⁵ Yağcı, “Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları (İzmir İli Örneği)”, 122; Gün, “Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur’an

sonraki yıl uygulanabilecek program bulunmadığından iki yıl üst üste aynı programın etkinlikleriyle devam etmek durumunda kalması diğer bir problemi ortaya çıkarmaktadır.

Girdi boyutunun maddelerinden biri olan “Program, çocukların ilkökula hazırlığını destekler niteliktedir.” maddesi sonuçlarına ($\bar{X} = 3,12$) göre öğretmenlerin programın bu yönünü yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Benzer çalışmalarda da söz konusu soruna dikkat çekildiği görülmektedir.²⁶ Programdan mezun olan 6 yaş grubu öğrencilerin bir üst seviye olarak ilkökula başlayacakları dikkate alındığında DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı ve materyallerinin söz konusu duruma hazırlayıcı olması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Ancak program kapsamındaki hazırlayıcı uygulamaların kurumsal alt yapıyla yeterince desteklenmediği daha çok öğretmenlerin bilgi ve becerileri doğrultusunda nitelik kazandığı söylenebilir.

Gerek araştırma bulguları gerek bu yönde yapılmış benzer çalışmalar öğretmenlerin hem programda yer alan öğrenme alanları hem de okul öncesi çalışmaları için farklı kaynaklara ihtiyaç duydukları, program materyallerini yeterli bulmadıkları ve en kısa zamanda materyallerin zenginleştirilmesini beklediklerini göstermiştir.²⁷ Girdi boyutu maddeleri arasında öğretmenlerin verdikleri cevaplara göre düşük ortalama puana sahip olan maddelerinden biri de “Öğretici kılavuz kitabı, herhangi bir yardımcı kaynak kullanımına ihtiyaç hissettirmeyecek kadar geniş ve kullanışlıdır” maddesi ($\bar{X} = 2,70$) kararsı-

Kursları Eğitimi: Samsun İli Örneği”, 296; Kevser Tüfekçi, *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitimiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 56; Genç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi”, 513; Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)”, 230; Bayka, “Öğretici ve Veli Görüşleri Açısından Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın Değerlendirilmesi”, 36-37; Yağcı, “Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)”, 122.

26 Muhammed Ali Yazıbaşı, “Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğrencisi ve Öğrenci Velisinin İhtiyaç ve Beklentileri (Kırıkkale Örneği)”, *Dini Araştırmalar* 23/57 (2020), 110; Genç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi”, 514; Bayka, “Öğretici ve Veli Görüşleri Açısından Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın Değerlendirilmesi”, 41.

27 Bekir Sarı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabındaki Uygulamaların İncelenmesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 121; Yağcı, “Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)”, 133; Tüfekçi, “Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitimiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi”, 59; Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)”, 230; Bayka, “Öğretici ve Veli Görüşleri Açısından Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın Değerlendirilmesi”, 45.

zım düzeyinde olup katılmıyorum seçeneğine yakın durumdadır. Öğreticilerin mevcut kılavuz kitabın kazanımların gerçekleştirilmesinde yeterli bulmadıklarını söyleyebiliriz. Benzer çalışmalarda da özellikle bazı hikâyelerin dil ve anlatım açısından çocukların seviyesinin üzerinde olduğu drama etkinliklerinde uygulama sorunlarıyla karşılaştığı, hem programda yer alan öğrenme alanları hem de okul öncesi çalışmaları için farklı kaynaklara ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.²⁸

Girdi boyutu sonuçları değişkenlere göre değerlendirildiğinde meslekte istihdam türüne (Welch, $p=0,00<0,05$), öğrenim düzeyine (Welch, $p=0,00<0,05$) ve okul öncesi eğitim literatüründen okuma durumuna (Bonferoni, $p=0,02<0,05$) göre anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre, geçici öğretmenlerin ($\bar{X} = 3,34$) kadrolu ($\bar{X} = 2,94$) ve sözleşmeli kadrolu ($\bar{X} = 3,01$) öğretmenlere göre girdi boyutu maddelerini daha olumlu tutumda cevapladıkları, geçici öğretmenlerin programın içeriğinden ve materyallerin durumundan memnun olma oranının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu boyuta verilen cevaplarda katılmıyorum seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin çoğunluğunu geçici öğretmenler oluşturmaktadır. Öğrenim düzeyi ve okul öncesi eğitim literatürü farkındalığı arttıkça girdi boyutuna ait öğretici görüşlerinin olumsuzlaştığı görülmektedir. Buna göre alana dair bilgi birikiminin artmasının, programa olan yaklaşım ve tutumu etkilediği söylenebilir. 4-6 yaş grubundaki mesleki kıdemin sonuçlar üzerinde anlamlı bir etkisi olacağı düşünüldüğünde, sonuçlar mesleki kıdemin anlamlı farklılık oluşturmadığını (Welch, $p=0,07>0,05$) göstermektedir.

Ölçeğin süreç boyutuna ilişkin maddeleri, söz konusu programın uygulanması sürecine etki eden etkenler arasından seçilen öğretmenler, aile ve müftülük faktörlerinin programın uygulanması sürecine etki etme durumunu tespit etme amacıyla düzenlenmiştir. Süreç boyutuna öğretmenlerin verdiği yanıtların genel düzeyi kararsızım ($\bar{X} = 3,35$) şeklindedir. En yüksek ortalama “Kazanımların gerçekleşmesi için kurs ve aile arasında gerekli iletişim, iş birliği ve koordinasyon vardır.” ($\bar{X} = 3,62$) maddesine aittir. Bir

²⁸ Mehmet Korkmaz, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi* (Bişkek: Kimlik Yayınları, 2019), 177; Betül Dinçer, *Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 87; Tüfekçi, “Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi”, 58; Urdoğan, “Okul Öncesi Kur'an Kursu Öğretim Programının Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi”, 57; Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)”, 230; Gün, “Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Eğitimi: Samsun İli Örneği”, 44-45.

diğer madde ortalaması “Aileler, aile katılım etkinliklerine yeterli düzeyde katılım göstermektedir.” ($\bar{X} = 3,31$) şeklindedir. Bu sonuçlara göre ailelerin, aile katılım etkinliklerine yeterli düzeyde katılım göstermedikleri ama kurs ve aile arasında gerekli iletişim, iş birliği ve koordinasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Süreç boyutunun ortalama puanı en düşük olan “Kazanımların gerçekleşmesi için kurs ve müftülük arasında gerekli iletişim, iş birliği ve koordinasyon vardır.” ($\bar{X} = 3,12$) maddesinin sonuçlarına göre kazanımların gerçekleşmesi için kurs ve müftülük arasında gerekli olan iş birliğinin yeterli seviyede olmadığı söylenebilir. Farklı illerde yapılan benzer çalışmalarda da bu iş birliğinde zaman zaman problemler yaşandığı görülmektedir.²⁹ Netice itibarıyla, ailelerin aile katılım etkinliklerine istenilen düzeyde ilgi göstermediği ama nispeten ailelerle iletişimin daha iyi bir düzeyde olduğu söylenebilir.³⁰ Bunların yanı sıra müftülüklerle iletişim, henüz beklentileri karşılayacak seviyeye erişemediği görülmektedir.

Değişkenlerin süreç boyutu üzerindeki etkisine bakıldığında meslekte istihdam türü (Kruskal-Wallis H, $p=0,00<0,05$), öğrenim düzeyi (Kruskal-Wallis H, $p=0,00<0,05$), 4-6 yaş grubunda mesleki kıdem (Kruskal-Wallis H, $p=0,00<0,05$), mevcut öğretim programını okuma durumu (Kruskal-Wallis H, $p=0,03<0,05$) değişkenlerinin verilen cevaplar arasında anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Geçici öğretmenlerin cevaplarının ($\bar{X} = 3,58$) kadrolu öğretmenler ($\bar{X} = 3,24$) ve sözleşmeli kadrolu öğretmenlere ($\bar{X} = 3,23$) göre daha olumlu olduğu, bu boyuttaki maddelerin uygulanabilir olduğuna dair daha pozitif yaklaşımda olduğu görülmektedir. Lisans ($\bar{X} = 3,23$) ve yüksek lisans mezunu ($\bar{X} = 3,16$) öğretmenlerin, İHL ($\bar{X} = 3,63$) ve ön lisans mezunu ($\bar{X} = 3,53$) öğretmenlere göre programın süreç boyutunda yer alan maddelerdeki özellikleri taşıdığına dair görüşleri daha olumsuz olduğu görülmektedir. Bu durumun öğretmenlerin öğrenim düzeyleri arttıkça programla ilgili farkındalıklarının artmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapma süresine göre ortalama sonuçlar 0-2 yıl ($\bar{X} = 3,32$), 2-4 yıl ($\bar{X} = 3,29$), 4 ve üzeri ($\bar{X} = 3,72$) şeklindedir. Öğretmenlerin 4 yıldan sonra

²⁹ Korkmaz, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi*, 175; Urdoğan, “Okul Öncesi Kur'an Kursu Öğretim Programının Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi”, 63; Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)”, 234; Yağcı, “Öğretmenlere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)”, 96-97; Genç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi”, 516.

³⁰ Yağcı, “Öğretmenlere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)”, 156. Urdoğan, “Okul Öncesi Kur'an Kursu Öğretim Programının Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi”, 63.

kıdem süresi arttıkça aile katılımına yönelik tutuma, müftülüklerle ve velilerle olan iletişime dair olumlu görüşlerin arttığı söylenebilir. Mesleki tecrübeyle elde edilen birikimle birlikte öğretmenlerin karşılaşılan problemlere çözüm üretebilme ve iletişim becerilerinin kuvvetlendiği düşünülmektedir.

Ölçeğin ürün boyutu maddeleri DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda belirlenen amaçları kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu boyutta, amaçların gerçekleşme durumunun öğretmenler nazarındaki cevapları tespit edilmiş, ürün boyutunun en fazla olumlu görüş belirtilen boyut olup ($\bar{X} = 3,99$) cevapların puan ortalamasının katılıyorum şeklinde çıktığı görülmüştür. Elde edilen verilere göre öğretmenler, programın amaçlarına büyük oranda ulaşıldığını düşünmektedir. Özellikle "Bu programın eğitimini alan çocuklar, Allah'ı sevgi temelinde fark eder." maddesinin yanıtları ($\bar{X} = 4,14$) ile en yüksek ortalamayı almıştır. Programın çocuklara Allah'ı sevgi temelli tanıttığı yönünde öğretmenler hemen hemen görüş birliği halindedir. Benzer çalışmalarda ki sonuçlar da bu yöndedir.³¹ Bu sonuçlara ve benzer çalışmalarda karşılaşılan bulgulara göre, DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programının, belirlenmiş olan amaçlara ulaştığı, çocukların kendi seviyelerine göre başarı gösterdikleri ve çocuklarda gözle görülür davranış değişikliği olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.³² Ancak bu aşamada önemli bir husus dikkat çekmektedir. Program kazanımlarında başarılı sonuç elde edilebilmesinin, mevcut materyaller kullanılarak mevcut imkânlar dahilinde programın amaçlarına ulaşması anlamına gelmediğini nitekim girdi boyutundan ulaşılan sonuçların mevcut materyallerin programı verimli bir şekilde uygulamada yetersiz kaldığını gösterdiği hatırlatılmalıdır. Bu noktada olması gereken, girdi ($\bar{X} = 3,12$) ve ürün ($\bar{X} = 3,99$) boyutu puanlarının yaklaşık değerlerde olmasıdır. Ancak mevcut

³¹ Ömer Demir - Rabiye Camadan, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği", *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (2019), 22-23; Nuran Çelik, *4-6 Yaş Grubu Çocukların İnanç Esaslarını Algılayış Biçimleri* (Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 91-92; Aybey, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)", 219.

³² Ali Gücen, vd., "4-6 Yaş Kuran Kursu Öğretim Programının Öğretici Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi Bildiri Kitabı*, Ed. Mücahit Kıbrıs (İstanbul: İbb Kültür Aş. Yayınları, 2016), 757; Merve Akgül, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitiminin Veli Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Amasya Örneği)* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 40; Yazıbaşı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğrencisi ve Öğrenci Velisinin İhtiyaç ve Beklentileri (Kırıkkale Örneği)", 113-114; Demir - Camadan, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği", 22; Aybey, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)", 224-225;

sonuçların bu doğrultuda olmadığı görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin kazanımları gerçekleştirmek üzere mevcut materyallerin yanı sıra destekleyici ve zenginleştirici içerik ve materyaller kullandığı ve programın amaçlarına ulaşmasında bireysel çabalarının da belirleyici olduğu şeklinde yorumlanır. Programın amaçları arasında yer alan bir ifade olması açısından ölçeğin ürün boyutunda yer alan “Bu programın eğitimini alan çocuklar, İslam dininin temel değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark eder” şeklindeki maddeyle diğer bazı maddelerin hedef kitlesinin hazırlanışına uygunluğu tartışılır durmaktadır. 4-6 yaş grubu çocuklarından hayatın anlamını fark etmelerini beklemek olası değildir. Burada maksat, çocuğun İslam dininin temel değerlerini fark etmesini sağlamak olsa da bu değerlerin hayata anlam kattığının anlaşılabilirliğini bu yaş grubundaki çocuklardan beklemek gerçekçi durmamaktadır. Bu sebeple yaş grubu dikkate alınarak bu amacın ve diğerlerinin ifade ediliş biçiminde değişikliğe gidilmesi gerekmektedir. Böylece amaç ve yönergeler öğretmenlere net bir şekilde ifade edilmiş olacaktır.

Ölçeğin ürün boyutunun değişkenlere göre sonuçları incelendiğinde, meslekte istihdam türü (Kruskal-Wallis H, $p=0,00<0,05$) ve öğrenim düzeyi (Kruskal-Wallis H, $p=0,00<0,05$) değişkeninin sonuçlar üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Geçici öğretmenlerin ($\bar{X} = 4,10$) kadrolu ($\bar{X} = 3,93$) ve sözleşmeli kadrolu öğretmenlere ($\bar{X} = 3,94$) göre programın amaçlarına ulaştığını destekleme puanı ortalaması daha yüksek olup kesinlikle katılıyorum cevap grubuna yakındır. Geçici öğretmenlerin, 4-6 yaş öğretim programını amaçlarına ulaşması konusunda daha başarılı bulunduğu görülmektedir. Öğrenim düzeyi değişkeninde cevaplar İHL ($\bar{X} = 4,23$), ön lisans ($\bar{X} = 4,06$), lisans ($\bar{X} = 3,94$) ve yüksek lisans ($\bar{X} 3,77$) şeklinde katılıyorum düzeyinde olsa da lisans ve yüksek lisans mezunu öğretmenlerin diğer öğretmenlere nazaran görüş puanlarının ortalamasının daha düşük olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim düzeyi yükseldikçe programın amaçlarına başarıyla ulaşıldığına dair olumsuz görüşte bulunanların sayısının arttığını söylenilebilir.

Sonuç

DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kursları; ülkemizde dini bilgiler, Kur'an-ı Kerim ve değerler eğitimi alanlarında eğitim öğretimin yapıldığı, 4-6 yaş grubu çocukların gelişim alanlarının desteklendiği ve DİB'in yaygın eğitim kurumları arasındaki önemli hizmet alanlarından biridir. Eğitime başlandığı yıl itibariyle zaman içerisinde katlanarak talep görmüştür. Yaygın bir şekilde

uygulanan bu programın okul öncesi din eğitimi ihtiyacını karşılama durumunun, hedeflerinin gerçekleşme düzeyinin, (varsa) aksayan yönlerinin tespit edilebilmesi için değerlendirilme ihtiyacı bulunmaktadır. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nı değerlendirmeye yönelik bir ölçek çalışmasının bulunmadığı görülmektedir. Bu ölçek, söz konusu ihtiyacın giderilmesine yönelik bir gayretin sonucudur.

DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği'nin geçerlik (KMO=0,946, Barlett's $X^2=8695,95$; $sd=741$; $p=0,000$) ve güvenilirlik analizlerinin model bir bütün olarak değerlendirildiğinde (0,934) mükemmel olduğu görülmektedir. 4 faktörün güvenilirliği Girdi (0,930), Ürün (0,889) Bağlam (0,592) ve Süreç (0,698) şeklindedir. Bu durumda sonuçlar geçerlik ve güvenilirliği anlamlı olan bu ölçeğin, DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın değerlendirilmesinde kullanılabileceğini göstermektedir.

Çalışma neticesinde, DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı amaçlarının büyük oranda gerçekleştiği ancak programın içeriğinde ve uygulanma sürecinde bazı eksiklik ve aksaklıkların bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle sonuçlar, programın okul öncesi din eğitimi ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol aldığını işaret etmektedir. Ayrıca bu ölçeğin mevcut programın öğreticiler tarafından değerlendirilmesi ve böylece mevcut programın güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi ve iyileştirilmesinin yanı sıra okul öncesi din eğitimine yönelik düzenlenmesi düşünülen farklı programlar için kullanılabileceği öngörülmektedir. Bu ölçeğin 2022'den beri yürürlüğe giren yeni 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın farklı örneklem grubu üzerinde uygulanması önerilmektedir. Ölçeğin eski programda görülen problemlerin yeni programla birlikte çözümlenip çözümlenmemesi ve yeni programın işlevsellik durumunun tespitine imkân oluşturabileceği düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. / The authors declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Katkıları / Author Contributions: Betül AŞKIN % 50 – Hamit ER % 50

Kaynaklar/References

- Akgül, Merve. *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitiminin Veli Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Amasya Örneği)*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Aslan, Mecit - Uygun, Nur. "Okul Öncesi Eğitim Programının Stufflebeam'in Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün (BGSÜ) Değerlendirme Modeline Göre Değerlendirilmesi". *Eğitim ve Bilim* 44/200 (2019), 229-251.
- Bayka, Hatice. *Öğretici ve Veli Görüşleri Açısından Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın Değerlendirilmesi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Büyüköztürk, Şener. *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık, 2002.
- Büyüköztürk, Şener v.d. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınevi, 2010.
- Creswell, John W. *Araştırma Deseni (Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları)*. çev. ed. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap, 2016.
- Çelik H. Eray - Yılmaz, Veysel. *LİSREL 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi: Temel Kavramlar Uygulamalar Programlama*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2013.
- Çelik, Nuran. *4-6 Yaş Grubu Çocukların İnanç Esaslarını Algılayış Biçimleri*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Demir, Ömer - Camadan, Rabiye. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği". *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (Haziran 2019), 7-38.
- Dinçer, Betül. *Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Strateji Geliştirme Başkanlığı" (Erişim 1 Şubat 2023).
- Doğan, Zülfi. *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ecer, Münir-Çakmak, Ahmet. "Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları" *Marife* 21/2 2021, 803-831.
- Gelici, Zehra. "DİB 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (İstanbul, Üsküdar Örneği)". *Erken Çocukluk Dönemi Din-Ahlak-Değerler Eğitimi ve Sorunları* 2. ed. Mehmet Bayyigit vd. 143-160. İstanbul: Palet Yayınları, 2020.
- Genç, Muhammed Fatih. "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5/2 (Temmuz 2019), 506-521.
- Gücen, Ali vd. "4-6 Yaş Kuran Kursu Öğretim Programının Öğretici Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi". *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi Bildiri Kitabı*. ed. Mücahit Kıbrıs. 752-765. İstanbul: İbb Kültür Aş. Yayınları, 2016.
- Gün, Ayşegül. "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (Aralık 2016), 33-66.
- Karagöz, Yalçın. *İstatistiksel Analizler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2016.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999.
- Korkmaz, Mehmet. *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi*. Bişkek: Kimlik Yayınları, 2019.

- Özdamar, Kazım. *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 2*. Eskişehir: Kaan Kitabevi, 2004.
- Raghupathy, Shobana. "Using Online Surveys for Evaluating School-Based Drug Prevention Programs". *Journal of MultiDisciplinary Evaluation* 6/12 (Haziran 2009), 192-204.
- Sarı, Bekir. *Kur'an Kursları Öğretici Kitabındaki Uygulamaların İncelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Şeker, Hasan. "Program Değerlendirme". *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar ve Yaklaşımlar*. ed. Hasan Şeker. Ankara: Anı yayıncılık, 2017.
- Şimşek, Ömer Faruk. *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Temel İlkeler ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları, 2007.
- Tüfekçi, Kevser. *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Urdoğan, Ayfer Betül. *Okul Öncesi Kur'an Kursu Öğretim Programının Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi*. İzmir: Dokuz Eylül üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Uşun, Salih. *Eğitimde Program Değerlendirme Süreçler-Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2016.
- Üzümcü, Muzaffer - Çınar, Nuran. "Öğreticilerine Göre Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursları (Çorlu Örneği)". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (Haziran 2020), 7-51.
- Wilcox, Rand R. "The Practical Importance Of Heteroscedastic Methods, Using Trimmed Means Versus Means, And Designing Simulation Studies". *British Journal Of Mathematical And Statistical Psychology* 44/1 (1995), 99-114.
- Yağcı, Samet. *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları*. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Yazıbaşı, Muhammed Ali. "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğrencisi ve Öğrenci Velisinin İhtiyaç ve Beklentileri (Kırıkkale Örneği)". *Dini Araştırmalar* 23/57 (Haziran 2020), 95-116.
- Yaşlıoğlu, M. Murat. "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulamalı Faktör Analizlerinin Kullanılması", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46 (Özel Sayı 2017), 74-85.
- Yorulmaz, Bilal. "Kuran Kursu Öğreticileri ile Cami Görevlilerinin Okul Öncesi Ve İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerine Ders Verme Durumlarına İlişkin Öz Algıları (İstanbul Örneği)". *Öneri Dergisi* 10/39 (Şubat 2013), 149-162.

308 • DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 4-6 YAŞ GRUBU KUR'AN KURSLARI
ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Ek :

DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği

	Madde No	Madde
BAĞLAM	1	Program bir eğitim-öğretim yılı süresi içinde uygulanabilir
	2	Program Türkiye'nin her bölgesindeki kurslara uygulanabilir.
	3	Kazanımların gerçekleşmesinde kursun sahip olduğu fiziki şartlar yeterli düzeydedir.
	4	Program, eğitimdeki güncel gelişmeler dikkate alınarak yenilenmiştir
	5	Program, çocukların ilkokula hazırlığını destekler niteliktedir.
	6	Program, 4-5 ve 6 yaş çocuklarının tümü için uygulanabilir niteliktedir.
	7	Programın içeriği basitten karmaşığa doğru hazırlanmıştır.
GİRDİ	8	Programdaki her bir kazanım, kendinden önce gelen kazanıma dayalı ve kendinden sonra gelen kazanıma hazırlayıcı biçimde birbirini desteklemektedir.
	9	İçeriğin sunumunda çocukların gelişimsel farklılıkları için seçenekli yollar önerilmiştir.
	10	4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programı Kur'an'ı Kerim öğrenme alanı kazanımları çocukların tüm gelişim alanlarına (bilişsel, dil, sosyal-duygusal, motor ve öz bakım becerileri) uygundur.
	11	4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programı Dini Bilgiler öğrenme alanı kazanımları öğrencilerin tüm gelişim alanlarına (bilişsel, dil, sosyal-duygusal, motor ve öz bakım becerileri) uygundur.
	12	Programın kazanımlarının desteklediği gelişim alanları (bilişsel, dil, sosyal-duygusal, motor ve öz bakım becerileri) eşit dağılım göstermektedir.
	13	Programda özel eğitime gereksinimi olan çocukların eğitimi dikkate alınmıştır
	14	Öğrenme-öğretme sürecinde uygulanan etkinlikler çocuklar için ilgi çekicidir.
	15	Etkinlikler öğrenciye aktif katılım fırsatı verebilecek niteliktedir.
	16	Etkinlikler oyun temelli olacak biçimde düzenlenmiştir.

	17	Etkinlik kitabı 4-5 ve 6 yaş için anlaşılabilir/uygulanabilir niteliktedir.
	18	Öğrenci etkinlik kitapları içeriği, program kazanımlarını gerçekleştirmek için yeterlidir/uygundur.
	19	Öğretici kılavuz kitabı, herhangi bir yardımcı kaynak kullanımına ihtiyaç hissettirmeyecek kadar geniş ve kullanışlıdır.
SÜREÇ	20	Kazanımların gerçekleşmesi için kurs ve müftülük arasında gerekli iletişim, iş birliği ve koordinasyon vardır.
	21	Kazanımların gerçekleşmesi için kurs ve aile arasında gerekli iletişim, iş birliği ve koordinasyon vardır.
	22	Aileler, aile katılım etkinliklerine yeterli düzeyde katılım göstermektedir.
ÜRÜN	23	Bu programın eğitimini alan çocuklar, İslam dininin temel değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olduğunu fark eder.
	24	Bu programın eğitimini alan çocuklar, kazandıkları değerleri gündelik hayatta kullanır.
	25	Bu programın eğitimini alan çocuklar, Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak kendi seviyesinde tanıtır.
	26	Bu programın eğitimini alan çocuklar, Allah'ı sevgi teminde fark eder.
	27	Bu programın eğitimini alan çocuklar, yaratılıştaki düzeni fark eder.
	28	Bu programın eğitimini alan çocuklar, Peygamber efendimizin kişiliğini ve karakterini tanıyarak sever ve model alır.
	29	Program, çocukların dini sembollere/dini mekânlara karşı olumlu tutum/bakış açısı kazanması için elverişlidir.
	30	Program, çocukların sosyal çevresiyle olan uyumunu kolaylaştırmak için elverişlidir.

